

i registeret. For fuldstændighedens skyld kan man måske slutte af med at nævne, at bogen rummer et udmærket billedmateriale og iøvrigt i ydre udstyr er en meget flot bog.

Svend Aage Andersen

Brian Patrick McGuire: *The Cistercians in Denmark. Their Attitudes, Roles and Functions in Medieval Society.* (Cistercian Studies Series: Number Thirty-Five. Cistercian Publications, Inc. Kalamazoo, Michigan, 1982). 421 s.

Den amerikanskfødte forsker Brian Patrick McGuire, der nu er ansat ved Københavns Universitet, har tidligere offentliggjort afhandlinger ikke blot om cistercienserordenen i almindelighed, men også om enkelte af de danske klostre; således f.eks. om Esrom og Sorø. Mest kendt er dog nok hans bog om Øm Kloster: *Conflict and Continuity at Øm Abbey*, 1976 (grundigt anmeldt i Cahier de Civilisation Médiévale XX, 1977). Ovenstående bog er en samlet fremstilling af de danske cistercienserklostres historie fra Herrevad Klosters grundlæggelse i 1144 og frem til reformationen. Som titelen viser, er bogen også et forsøg på at anskue klostrene som andet og mere end økonomiske og politiske størrelser. Tidens tendens til mentalitetshistorie fornemmes også i bogen, se f.eks. s. 21. En sådan bog udfylder et tomrum i dansk historieskrivning. For det første var cistercienserne den vigtigste munkeorden i Danmark, hvis man ser bort fra tiggermunkene. Og for det andet dækker McGuires bog det hul, som Edward Ortved efterlod ved sin død. Ortved planlagde nemlig at skrive om cistercienserne i Norden, men han nåede kun at skrive en bog om ordenen i al almindelighed og en bog om klostrene i Sverige, som blev posthumt udgivet. For de danske klostres vedkommende

efterlod han sig nogle optegnelser, bl.a. et maskinskrevet manuskript om Herrevad Kloster. Disse samlinger findes nu på Det kongelige Bibliotek i København. Endvidere bør det nævnes, at de norske cistercienserklostres historie i højmiddelalderen er blevet behandlet i en kildekritisk set god bog af den norske historiker Arne Odd Johnsen.

Selv om McGuires bog repræsenterer den første samlede fremstilling om ordenen i Danmark, vil det være forkert at betegne cistercienserne som et ustuderet område. Mange middelalderarkæologer har gravet i klostrene; det gælder således Ivar Hertzprung, C. M. Smidt, Tage E. Christiansen og Olaf Olsen, og flere af klostrene er behandlet i monografier. Fremhævelsesværdig er her bogen om Sorø fra 1933. Øm Klosters kamp mod bisp Tyge af Århus er ikke blot flettet ind i Ebbe Kløvedal Reichs roman *Festen for Cæcilie*. – *Den hemmelige beretning om et kongemord*, 1979, men den er også behandlet så mange gange af faghistorikere, at man næsten kan sige, at emnet hører til de obligatoriske øvelser for middelalderhistorikere. Og endelig har den svenske historiker Lauritz Weibull, og efter ham Hal Koch, viet cistercienserordenen som politisk størrelse, deres særlige opmærksomhed.

McGuire skriver i sit forord, at han henvender sig både til det ikke-skandinaviske læsende publikum såvel som til danske historikere. Om de sidste siger McGuire beskedent, at det ikke er hans hensigt at bringe noget originalt nyt. Anmelderen må erklære sig uenig med forfatteren på dette punkt. McGuires almindelige kendskab til middelalderens kultur, hans evne til at læse kilderne på deres egne præmisser, og til at genfortælle dem på en så levende måde, at man forstår personerne bag dem, er i høj grad ny i forhold til danske læsere. Jeg tænker her f.eks. på hans redegø-

relse (s. 9-13) for danske historikers opfattelse af munkevæsenet i særdeleshed og cistercienserne i almindelighed. McGuire's evne til at leve sig ind i en dansk middelalderlig munkeordens forstillingsverden er ligeledes i høj grad et nyttigt korrektiv til Ebbe Kløvedal Reichs *Festen for Cæcilie*, hvor kongemordet i 1286 ses som et resultat af international sammensværgelse mellem bl.a. cisterciensermunkene fra Øm og pavestolen. Disse repræsenterer for Reich den samme trussel mod Danmarks frihed, som EF gør i dag! Modsat Reich giver McGuire os faktisk et pust af det, som forfatteren til kriminalromanen Rosens Navn, Umberto Eco, har kaldt for drømmen om middelalderen (Slagmark nr. 5, 1985).

McGuire, der er elev af den engelske historiker R. W. Southern, har tidligere givet udtryk for en distance til dansk historisk forskningstradition (i bogen *Conflict and Continuity*). Han tager således afstand fra såvel den teoretiske marxismes opfattelse af munkene som overklassebevægelse, der udnyttede de lavere klasser, som fra ny-positivismens tørre fremstillingsform. Selv om bogens første kapitel består af en gennemgang af kilderne, er det ikke kildeanalysen, der står forfatterens hjerte nærmest. Og skønt denne bog i højere grad end forfatterens førnævnte bog om Øm Kloster bærer præg af at være skrevet i et dansk forskningsmiljø, er der alligevel for anmelderen ingen tvivl om, at den ville have vundet ved et stykke kildekritisk rydningsarbejde. Lad et par eksempler illustrere dette. Et af de store problemer i det 12. årh.s Danmarkshistorie er ærkebisp Eskils betydning. McGuire er udmærket klar over, at der er et svælg mellem på den ene side de oplysninger, som de samtidige diplomer giver om Eskils rolle ved de danske cistercienserklostres grundlæggelse, og mellem på den anden side de oplysninger, som de senere be-

rettende cistercienserkilder giver. Til den sidste gruppe hører Herberts mirakelbog om Ømbogen. McGuire opfatter imidlertid ikke den litterære Eskiltradition, som et udtryk for, hvad Eskil havde fortalt de franske munke, og derfor som en kilde til, hvordan Eskil ønskede, at man i eftertiden skulle opfatte hans indsats for det danske klostervæsen. Efter anmelderens opfattelse harmoniserer McGuire tværtimod kilderne ved at opfatte denne litterære Eskiltradition som et udtryk for, hvad Eskil faktisk havde gjort for klostervæsenet i Danmark, se f.eks. s. 39. Det er i øvrigt efter anmelderens opfattelse ikke rimeligt at forklare den modernisering af den danske kirke i det 12. årh., som cistercienserordenens indførelse var en vigtig del af, som ærkebisp Eskils værk alene. Moderniseringsprocessen synes derimod gennemført med bred støtte fra de samme stiftsbisper, kongen og stormænd, som bidrog økonomisk til cistercienserklostrenes grundlæggelse. Det udelukker selvfølgelig ikke, at Eskil også støttede de moderne reformbevægelser, men han var blot en blandt flere, der gjorde det. M.h.t. Eskils påståede rolle går McGuire dog ikke så langt som Lauritz Weibull og efter ham Erik Arup og Hal Koch. Disse opfattede nemlig ligesom Kløvedal Reich cistercienserordenen som en politisk størrelse. De hævdede, at ærkebisp Eskil kæmpede for den kirkelige frihedsbevægelse (gregorianismen). Men mens Kløvedal Reichs munke støtter kapitalisterne i EF, støttede Arups og især Hal Kochs munke verdslig frihed og lighed (demokrati). Sådanne a-historiske moderniseringer af middelalderens politiske kampe ligger imidlertid McGuire fjernt, se s. 47. Dertil er han alt for velbevandret i moderne medieallistik. Derimod er der et andet punkt, hvor den danske kildekritiske tradition kunne have givet ham et rigtigere og mere positivt billede

af cistercienserne fra Ryd Kloster ved Flensborg fjord. Det drejer sig om Christoffer I.s. død 1259, hvorom det hedder: »He too apparently came to a violent end. Rumour has it that he was poisoned, and there is even a story that the abbot of Ryd, Arnfast, put poison into the host that he administered to the king«. (s. 7). Her savnes der en bemærkning om, at Niels Skyum-Nielsen har argumenteret for, at dette rygte var psykologisk krigsførelse og politisk propaganda fra regeringskredsens side (Kirkekampen i Danmark 1241-1290, 1963).

Sammenfattende kan man sige, at McGuire's bog udfylder det hul, som Edward Ortved efterlod sig ved sin død. Det er en god bog, som dog på nogle punkter kunne være blevet bedre, hvis McGuire havde slebet sin kildekritiske ragekniv noget mere. Et emne som klostrenes godshistorie gør forfatteren heller ikke så meget ud af. Men hvis man vil vide, hvad en middelalderlig munkeorden var, og hvordan de danske cisterciensermunke levede, og hvordan de opfattede sig selv, skal man læse McGuire. På dette punkt er han simpelthen langt bedre end danske historikere. Ligesom det er en fornøjelse at læse Umberto Eco's kriminalroman, er det en fornøjelse at læse McGuire. Og begge er de lærde medieallister, der bibringer deres læsere en liflig duft fra de senere års spændende resultater af udforskningen af middelalderens historie, filosofi og teologi.

Svend E. Green-Pedersen

Bjarni Guðnason (ed): *Danakonunga søgur. Skjöldunga saga, Knýtlinga saga, Ágrip af sögu Danakonunga. Íslenzk fornrit XXXV.* (Hid islenzka fornritafélag, Reykjavík 1982)

Igennem århundreder har islændingene måtte finde sig i, at deres nations enestående litterære skatte blev udgivet af

fremmede, oftest med indledning og apparat på dansk. Siden 1933 har Island dog i serien *Íslenzk fornrit* haft udgaver med nysislandske kommentarer til en række klassiske oldislandske tekster. Nu får islændingene så en stille hævn: De islandske sagaer om Danmark og de danske konger bliver her udgivet med nysislandske indledninger og noter af Bjarni Guðnason. Så kan danskerne se, om de kan genfinde deres egen historie i den fremmede ikklædning. Som de fleste af mine læsere kan jeg hverken old- eller nysislandsk og har derfor de bedste betingelser for at give en forbrugervejledning til ligestillede:

Tekstkritisk bygger Guðnasons udgave på *Carl af Petersens's Søgur Danakonunga 1919*, som han kun har fundet ganske få anledninger til at afvige fra. Den ældre udgave var et rent tekstkritisk værk uden saglige eller litterærhistoriske kommentarer. Bjarni Guðnason bringer dels en oversigt over hele dette århundredes forskning; herfra kan den i islandsk ukyndige nemt finde de bibliografiske henvisninger til artikler og værker, der stort set er på sprog, vi er fortrolige med. Som fodnoter til selve den oldislandske tekst bringes endvidere fyldige henvisninger til andre historiske kildeskrifter (og især i sidste del af Knyttingsesaga noteres det, når sagaens særplysninger ikke findes hos Saxo). Det er her, jeg tror, en almindelig dansk historiker vil finde, at islandsk lader sig forstå! Man kan med udbytte lade Guðnasons annotationer supplere det mangelfulde apparat i *Ægidius's* sprogligt set fortrinlige oversættelse af *Knyttingsesaga* (1977), ligesom man kan få glæde af udgavens kort, specielt det over Venden.

Bindet med *Danakonunga søgur* indeholder for det første fragmenterne af den tabte Skjöldungesaga, som Guðnason identificerede i sin disputats (se anmeldelsen af oversættelsen nedenfor). For det andet Knyttingsesaga, der jo nok